

שירון חנוכה

שירון לזכרו הטוב של אהובנו
אלחנן מאיר קלמנזון הי"ד

השירון והסקירה בסופו הוכנו על בסיס שירון חנוכה
שהכין וערך אלחנן.

נוסח הדלקת נרות חנוכה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו
להדליק נר (של) חנכה.
ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

ביום הראשון מברכים גם:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

הנרות הללו אנו מדליקין, על הנסים ועל הנפלאות (ועל התשועות ועל
המלחמות), שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, על ידי כהניך הקדושים.
וכל שמונת ימי חנכה, הנרות הללו קדש הו, ואין לנו רשות להשתמש בהן, אלא
לראותן בלבד, כדי להודות ולהלל לשמך הגדול (י"ג: לשמך), על נסיה ועל
נפלאותיה ועל ישועתך:

מעוז צור ישועתי

פיוט מימי הביניים

בסימן מ.ר.ד.ב.י. ח.ז.ק

מעוז צור ישועתי לך נאה לשבח.
תכון בית תפילתי ושם תודה נזבח.
לעת תבין מטבח מצר המנבח.
אז אגמר בשיר מזמור תנפת המזבח.

רעות שבעה נפשי בַּיָּגוֹן כחי כלה.
חיי מררו בקשי בשעבוד מלכות עגלה.
ובידו הגדולה הוציא את הסגלה.
חיל פרעה וכל־זרעו ירדו כאבן מצולה.

דביר קדשו הביאני וגם שם לא שקטתי.
ובא נוגש' והגלני, כי זרים עבדתי.
ויין רעל מסכתי כמעט שעברתי.
קא בבל, זרבבל לקא שבעים נושעתי.

ברת קומת ברוש בקש אגגי בן המדתא.
ונהיתה לו למוקש וגאנתו נשבחה.
ראש ימיני נשאת ואויב שמו מחיתה.
רב בניו וקניניו על העץ תלית.

יונים נקבצו עלי אֲזִי בימי חשמנים
ופרצו חומות מגדלי וטמאו כל השמנים.
ומנותר קנקנים נעשה גס לשושנים.
בני בינה, ימי שמונה קבעו שיר ורננים.

חשף זרוע קדשך וקרב קא הישועה.
נקם נקמת עבדיך ממלכות הרשעה.
כי ארבה השעה ואין קא לדאת הרעה.
דחה אדמון בצל צלמון הקם לנו רועים שבעה.

אנו נושאים לפידים

מילים: אהרון זאב

לחן: מרדכי זעירא

אָנוּ נוֹשְׂאִים לְפִידִים
בְּלִילוֹת אֶפְלִים.
זוֹרְחִים הַשְּׁבִילִים מִתַּחַת רַגְלֵינוּ
וְמִי אֲשֶׁר לֵב לוֹ
הַצֵּמָא לְאוֹר -
יִשָּׂא אֶת עֵינָיו וְלִבּוֹ אֵלֵינוּ
לְאוֹר וְיִבּוֹא!

גַּם לֹא קָרָה לָנוּ -
פֶּה שֶׁמֶן לֹא מָצָאנוּ.
לְעֵמֶק הַלְכָנוּ, הִהָר עָלֵינוּ,
מַעֲיָנוֹת הָאוֹרוֹת
הַגְּנוּזִים גְּלִינוּ.

גַּם לֹא קָרָה לָנוּ -
פֶּה שֶׁמֶן לֹא מָצָאנוּ.
בְּסֻלַּע חָצַבְנוּ עַד דָּם -
וַיְהִי אוֹר!

באנו חושך לגרש
מילים: שרה לוי תנאי
לחן: עמנואל עמירן

באנו חושך לגרש,
בידינו אור ואש.
כל אחד הוא אור קטן,
וכולנו אור איתן.

סורה חושך, הלאה שחור!
סורה מפני האור!

ציל-ציל-ציל בפעמונים,
מי אנחנו? - סביבונים.
לנו רגל אחת,
אם ניפול - גם לא נפחד.

סורה חושך, הלאה שחור!
סורה מפני האור!

אנו שובבים גדולים,
עליזים והוללים -
אך נדע יפה מאוד
לספר, לשיר, לרקוד.

סורה חושך, הלאה שחור!
סורה מפני האור!

חג שמח לחנוכה

מילים ולחן: דתיה בן דור

אם פתאום לצד הדרך
צצו פטריות מיליון,
אם קישטו לי את הירק
כלנית וגם סביון.
אם יודעים לפי הריח
גם למצוא נרקיס פורח,
זה סימן (זה סימן)
שיהיה לי (יהיה לי) חג שמח.

אז חג שמח גם לכם
חג שמח לכולכם
ושהחג הזה יהיה הכי שמח.
אז חג שמח גם לכם
חג שמח לכולכם
ושבחג הזה נודה ונשבח.

אם ציירתי במחברת
כד קטן וסביבון,
אם אמי היום אומרת
"שיר לי שיר על לביבות".
אם בצק מתוק תופח
אם השמן כבר רותח
זה סימן...

אם נרות דולקים הערב
בחלון בית ישראל,
אם בבית מזמרת
מקהלה: "מי ימלל".
אם "אמן" אני שומע
אם ארצי רוותה גשמיה.
זה סימן...

הבה נרימה

מילים: לוין קיפניס

לחן: ג'ורג' הנדל

(ע"פ האוטוריה "יהודה המכבי")

הִבֵּה נָרִימָה
נֶס וְאַבּוּקָה -
יַחַד פֶּה נְשִׁירָה
שִׁיר-הַחֲנֻכָּה.

מִכִּבִּים אֲנַחֲנוּ,
דִּגְלָנוּ רֶם, נָכוֹן,
בִּיּוֹנִים נִלְחַמְנוּ
וְלָנוּ הַנִּצָּחוֹן.

פָּרַח אֶל פָּרַח
זֶר גָּדוֹל נִשְׁזָר,
לְרֹאשׁ הַמִּנְצָח,
מִכִּבִּי גִבּוֹר.
הבה נרימה...

לכבוד החנוכה

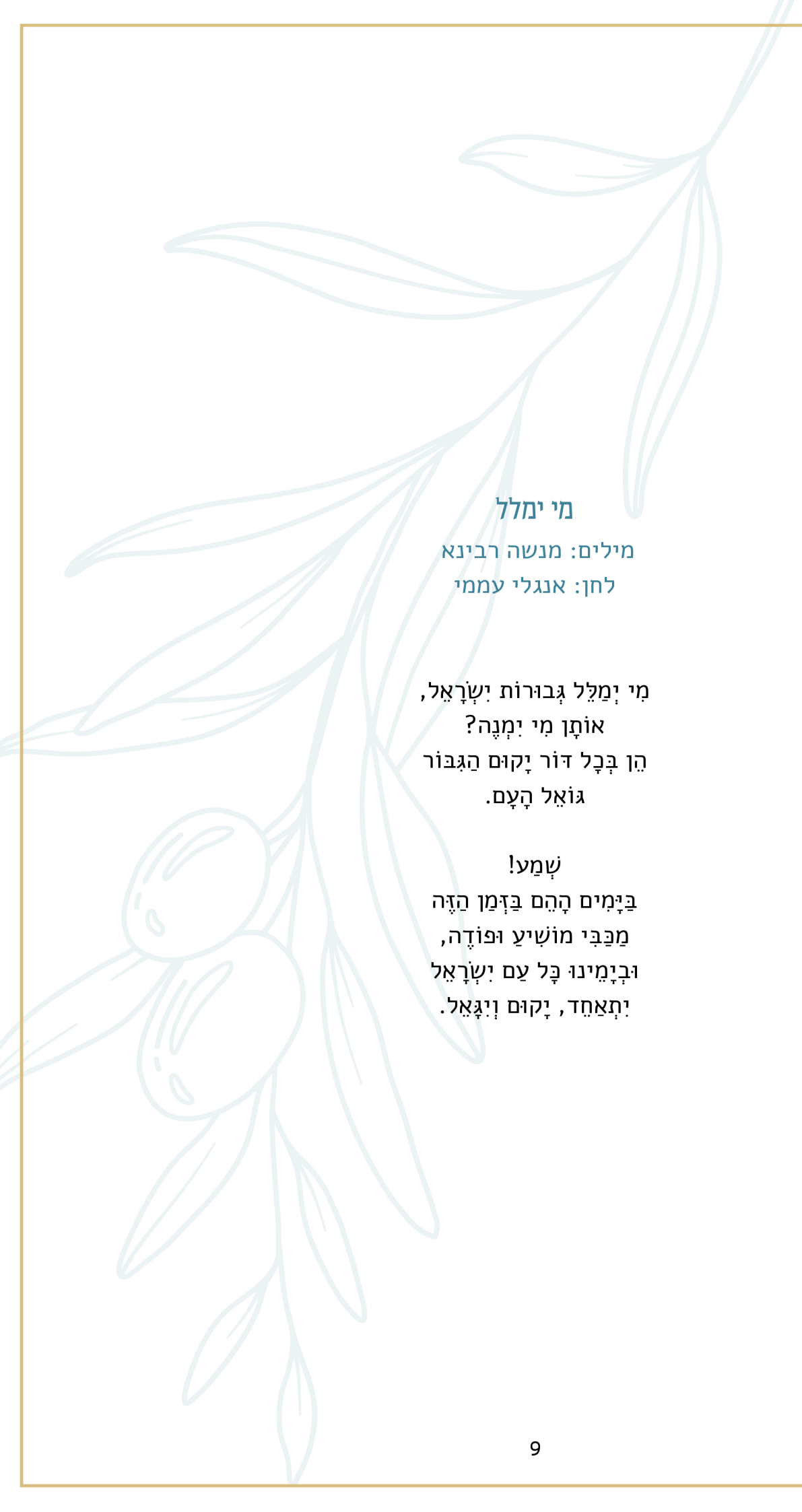
מילים: חיים נחמן ביאליק
לחן: עממי

אָבי הַדֶּלֶק גֵּרוֹת לִי
וְשֹׁמֵשׁ לוֹ אֲבוּקָה –
יִוָּדְעִים אַתָּם לְכָבוֹד מִי?
לְכָבוֹד הַחֲנֻכָּה!

מוֹרֵי הַבֵּיא כָּרְכָר לִי
בֶּן-עוֹפֶרֶת יְצוּקָה –
יִוָּדְעִים אַתָּם לְכָבוֹד מִי?
לְכָבוֹד הַחֲנֻכָּה!

אֲמִי נִתְּנָה לְבִיבָה לִי,
לְבִיבָה חֲמָה, מְתוּקָה –
יִוָּדְעִים אַתָּם לְכָבוֹד מִי?
לְכָבוֹד הַחֲנֻכָּה!

דוֹדֵי נִתְּן תְּשׁוּרָה לִי:
פְּרוּטָה אַחַת שְׁחוּקָה –
יִוָּדְעִים אַתָּם לְכָבוֹד מִי?
לְכָבוֹד הַחֲנֻכָּה!

מי ימלל

מילים: מנשה רבינא
לחן: אנגלי עממי

מי ימלל גבורות ישראל,
אותן מי ימנה?
הן בכל דור יקום הגבור
גואל העם.

שמע!
בימים ההם בזמן הזה
מכבי מושיע ופודה,
ובימינו כל עם ישראל
יתאחד, יקום ויגאל.

חנוכה, חנוכה

מלים: לוין קיפניס,

לחן: עממי

חנוכה, חנוכה
חג יפה כל כך
אור חביב מסביב
גיל לילד רך.

חנוכה, חנוכה
סביבון סב סב
סב נא סב, סב נא סב
מה נעים מה טוב.

חנוכה חנוכה
אין חלון בלי אש
לביבות ספגניות
בכל בית יש

חנוכה חנוכה
חג חביב מאד
שירו נא, זמרו נא
וצאו לרקד

חנוכייה לי יש

מלים: שרה גלוזמן
לחן: ניסן כהן-מלמד

חֲנֻכִּיָּה לִי יֵשׁ
צוֹחֶקֶת בָּהּ הָאֵשׁ
וְשׁוֹחָה לִי בַּלֵּאט
עַל כֵּד קָטָן אֶחָד
חֲנֻכִּיָּה שְׁלִי
אוֹרֶךְ נָא הָעֲלִי

קָרָה אֲזִי הִנֵּס
לָעַם אֲשֶׁר הָעֵד
לֶלְחֶם אֱלִי הַדְּרוֹר
עָמִי הוּא הַגִּבּוֹר
חֲנֻכִּיָּה שְׁלִי
אוֹרֶךְ נָא הָעֲלִי

עָמַד בַּצַּד הַפֶּן
הַפֶּן עִם שָׁמֶן זָךְ
הַדְּלִיקוּ בּוֹ הָאוֹר
לְשִׁיר וּלְמִזְמוֹר
חֲנֻכִּיָּה שְׁלִי
אוֹרֶךְ נָא הָעֲלִי

וּבְהִיכָל דָּלָקָה
חֲנֻכִּיָּה זָכָה
סִפְרָה בַּלֵּאט לְכָל
כִּיצַד פֶּרֶק הָעֵל
חֲנֻכִּיָּה שְׁלִי
אוֹרֶךְ נָא הָעֲלִי

כד קטן

מלים: אהרון אשמן
לחן: יואל ולבה

כד קטן, כד קטן,
שמונה ימים שמנו נתן.
כל העם התפלא,
מאליו הוא מתמלא.

כל העם אז התכנס
והכריז: אף, זהו נס!
אלולא כד זה נשאר
מקדשנו לא הואר.

כד קטן...

גם כל ילד, ילד קט
יעמד כזה הכד
ומלב תמים, טהור
לעולם ישפיע אור.

כד קטן...

בזכותם של הקטנים
גם בנות וגם בנים
אור יזרח מאפלה
ותבוא הגאולה.

כד קטן...

נר ראשון של חנוכה

מילים ולחן: נעמי שמר

נר ראשון של חנוכה
לי יאיר בחשכה
נר שני כמו חבר
שבא איתו להידבר

כשמגיע נר שלישי
מתחשק לי כבר לשיר
הו מה טוב ומה נעים
הנה הנר הרביעי

האורים שבחלון
לי מוסרים דרישת שלום
ואפילו לשמש
יש כאילו אור חדש

עם הנר החמישי
כבר שותים חפשי חפשי
יין חם וריחני
עם השביעי והשמיני

סביבון וסופגנית
ורקדן ורקדנית
שגעון של מסיבה
תבואו גם בחג הבא

האורים שבחלון ...

נר ראשון
ונר שני
ונר שלישי
ורביעי
החמישי
והששי
והשביעי
והשמיני
סביבון וסופגנית
ורקדן ורקדנית
שגעון של מסיבה
תבואו גם בחג הבא.

האורים שבחלון ...

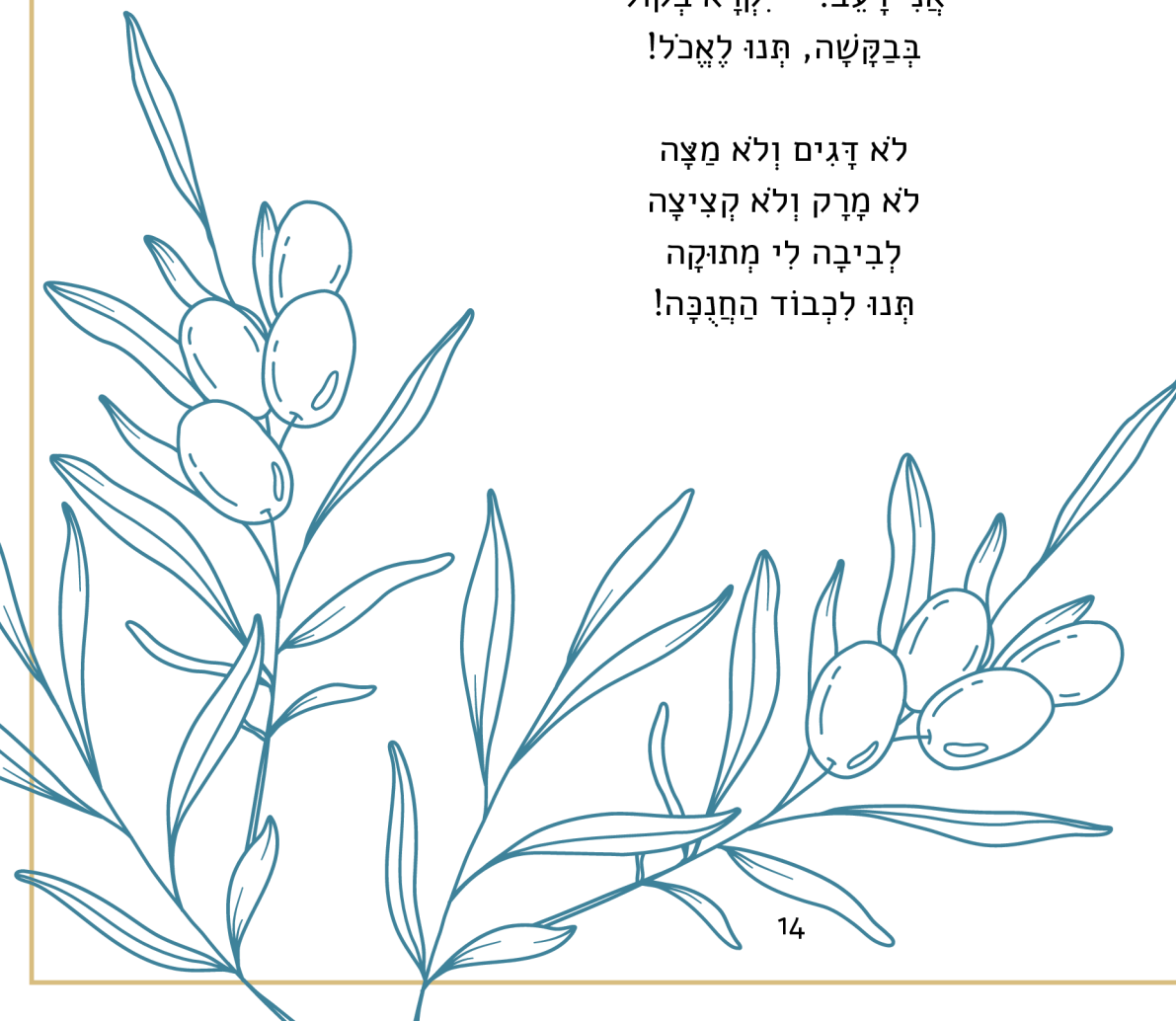
שקט שקט

מילים: עמנואל הרוסי

שֶׁקֶט – שֶׁקֶט – שֶׁקֶט – שֶׁקֶט...
הַחֲנֻכָּה דוֹלֶקֶת,
וּבְחֹדֶר בְּלִי שְׁאוֹן
מִסְתַּוְּב לֹו הַסְּבִיבֹון.

מִסְתַּוְּב וְלֹא עֵיף,
אֶךְ לִפְתָּע הוּא יוֹשֵׁב.
– אֲנִי רָעַב! – יִקְרָא בְּקוֹל –
בְּבִקְשָׁה, תָּנוּ לֶאֱכֹל!

לֹא דָגִים וְלֹא מִצָּה
לֹא מָרְק וְלֹא קְצִיצָה
לְבִיבָה לִי מְתוּקָה
תָּנוּ לְכַבּוֹד הַחֲנֻכָּה!

סביבון סוב סוב

מילים: לוי קיפניס

לחן: עממי

סביבון - סוב סוב סוב,
חנוכה הוא חג טוב.
חנוכה הוא חג טוב,
סביבון - סוב סוב סוב.

סוב נא סוב כה וכה,
נס גדול היה פה.
נס גדול היה פה,
סוב נא סוב כה וכה.

נר לי דקיק

מילים: לוי קיפניס

לחן: דניאל סמבורסקי

נר לי, נר לי, נר לי דקיק.
בְּחֶנֶכָּה גְּרִי אֶדְלִיק.
בְּחֶנֶכָּה גְּרִי יָאִיר,
בְּחֶנֶכָּה שִׁירִי אֲשִׁיר.

חנוכייה יפהייה

מילים: לוי קיפניס

לחן: אברהם גולדפאדן (עממי)

עוֹשֶׂה אֲנִי חֲנֻכָּיָה,
הִנֵּה אֲדַלִּיקָה אֵשׁ,
אִמָּה מִיָּמִין, אִמָּה מִשְּׂמָאל –
שְׂשֵׁה נְרוֹת לִי יֵשׁ!

חֲנֻכָּיָה יִפְהַפְּיָה...
עוֹשֶׂה אֲנִי חֲנֻכָּיָה,
הִנֵּה אֲדַלִּיקָה אֵשׁ,
אֲצַבֵּעַ מִיָּמִין, אֲצַבֵּעַ מִשְּׂמָאל –

שְׂמוֹנֶה נְרוֹת לִי יֵשׁ!

חֲנֻכָּיָה יִפְהַפְּיָה...
עוֹשֶׂה אֲנִי חֲנֻכָּיָה,
הִנֵּה אֲדַלִּיקָה אֵשׁ,
אֲגוֹדֵל מִיָּמִין, אֲגוֹדֵל מִשְּׂמָאל –

שֶׁמֶשׁ אֶחָד לִי יֵשׁ!

חֲנֻכָּיָה יִפְהַפְּיָה
נוֹתֶנֶת לָנוּ אוֹר.
מִסְפֶּרֶת לִי, מְשׁוֹרֶרֶת לִי
עַל חֶפֶשׁ וְעַל דָּרוֹר.

עוֹשֶׂה אֲנִי חֲנֻכָּיָה,
הִנֵּה אֲדַלִּיקָה אֵשׁ,
זֶרֶת מִיָּמִין וְזֶרֶת מִשְּׂמָאל –
שְׁנֵי נְרוֹת לִי יֵשׁ!

חֲנֻכָּיָה יִפְהַפְּיָה...

עוֹשֶׂה אֲנִי חֲנֻכָּיָה,
הִנֵּה אֲדַלִּיקָה אֵשׁ,
קְמִיצָה מִיָּמִין, קְמִיצָה מִשְּׂמָאל –
אֶרְבָּעָה נְרוֹת לִי יֵשׁ!

חֲנֻכָּיָה יִפְהַפְּיָה...

לביבות

מילים: לוי קיפניס
לחן: נחום נרדי

קמח קמח מן השק
שמן שמן מן הכד –
חֲנֻכָּה הַיּוֹם
חג נעים, נחמד!

שמן שמן מן הכד
קמח קמח מן השק –
הֶבֶה נִלְבֵּב
לביבות לחג!

לה לה לה...

עוד נוסיף ביצה מסל
עוד סכר דק – וחסל –
בואו לשלחן,
לביבות נאכל.

כָּבֹר אֶכְלֵנוּ לְבִיבוֹת
מָה עוֹד לָנוּ לַעֲשׂוֹת
לשִׁמְח וְלִרְקֹד
לשִׁמְח וְלִרְקֹד

לה לה לה...

ימי החנוכה

מלים: אברהם אברונין

לחן: עממי יידי

יְמֵי הַחֲנוּכָה חֲנוּכַת מְקֻדָּשְׁנוּ,
בְּגִיל וּבְשִׂמְחָה מְמַלְאִים אֶת לִבֵּנוּ,
לַיְלָה יוֹם סְבִיבוּנֵנוּ יִסֹּב,
סְפָגְנוֹת נֹאכַל בָּם לָרֹב.

הָאִירוּ, הַדְּלִיקוּ נֵרוֹת חֲנוּכָה רַבִּים!
עַל הַנְּסִים וְעַל הַנִּפְלְאוֹת אֲשֶׁר חוֹלְלוּ הַמַּכְבִּים. [1]

נִצְחֹן הַמַּכְבִּים נִסְפָּר, נִזְמָרָה
עַל הַיְּזֻנִּים אֲזִי יָדָם כִּי גִבְרָה,
יְרוּשָׁלַיִם שָׁבָה לְתַחֲיָה,
עַם יִשְׂרָאֵל עָשָׂה תוֹשָׁיָה.

הָאִירוּ, הַדְּלִיקוּ...

גרסה נוספת לבית השני
נִצְחֹן הַמַּכְבִּים נִסְפָּר, נִזְמָרָה
עַל הָאוֹיְבִים אֲזִי יָדָם כִּי גִבְרָה.
יְרוּשָׁלַיִם לָנוּ הַבִּירָה
נִס יִשְׂרָאֵל הִיא – שִׁירוּ אֶת שִׁירָה!

[1] גרסת גני החמ"ד: אשר חולל ה' למכבים

הסביבון שלי

מילים: לאה נאור

לחן: מתי כספי

הסביבון שלי מרגיש נורא חשוב
הוא מסתובב ומסתובב לו שוב ושוב
סביב סביב ימינה שמאלה או ישר
ולא איכפת לו כלום הוא מאושר.

הוא רוקד לו סתם נהנה מן העולם
אם הוא מתעייף לו קצת הוא נופל לו על הצד
בום טרח, בום טרח הוא נח.

הסביבון רוקד רוקד לו כל היום
הוא לא עסוק לא ממהר לשום מקום
על הרצפה על הספסל על כף היד
הוא לא חושב על כלום, לו לא איכפת.

הוא רוקד לו סתם...

עוד לא ראיתי סביבון לא מאושר
לא מצונן ולא חולה, לא שום דבר
הוא רק רוקד רוקד רוקד וקצת גם שר
סביב סביב ימינה שמאלה או ישר.

הוא רוקד לו סתם...

מלכי אשאל ממך

ר' רפאל ענתבי, בסימן מ.כ.ב.י

מלכי אשאל ממך כי אתה אבי
ברך ורומם צורך מבכי
מי כמוך באלים צור משגבי
חזק ליצם והרם דגלם

בכוכבים יאירו ויזהירו
כימי מתתיה ירצו וישירו
הם ונשיהם ובניהם יפרו ירבו
מקטנם ועד גדולם

בארץ הטובה שם נשמח יחד
בלתי יגון ובלתי פחד
כי כל העם באחדות יחד
ישלם ה' להם פצלם

יחיד רם ונעלם אל שוכן חביון
מתי נראה בבגין עיר ציון
ואז נשיר לך בפה והגיון
ושוב וחנונו כימי עולם

שימו שמן

מילים: מרדכי ריווסמן

תרגום: לוין קיפניס

לחן: עממי חסידי

שימו שָׁמֶן, שָׁמֶן זַיִת,
נְרוֹת הַדְּלִיקוּ, יְהִי אוֹר בְּבֵית!

אוֹר לָנוּ! דְּרוֹר לָנוּ!
עַל בֶּן נְשִׁירָה, עַל בֶּן נְשִׁירָה
שְׁמוֹנָה יָמִים שִׁירַת הָאוֹר.

אִשׁ הַדְּלִיקוּ, הִתִּיכוּ עוֹפָרַת,
וַצִּקוּ נָא לָנוּ סְבִיבוֹן לְתַפְאֶרֶת

סֵב, סֵב לָנוּ! טוֹב, טוֹב לָנוּ!
עַל בֶּן נְסֻכָּה, עַל בֶּן נְרֻקָּדָה
שְׁמוֹנָה יָמִים רְקוּד הַסְבִּיבוֹן!

מעשה בלביבות

מילים: תלמה אליגון רוז וחיה פרנקל

לחן: דרורה חבקין

הוי חנה זלדה, אשתי האהובה
חג החנוכה הגיע ובא
ובחנוכה נפשי מה חשקה
לאכל לביבה חמה ומתוקה.

הוי רבי קלמן, אישי היקר
אצלי במטבח קמח לא נשאר
בעלי היקר ואיך זה אוכל
להכין לביבה בלי קמח בכלל?

אז רבי קלמן שנס את מתניו
חבש בובעו נעל מגפיו
השוקה דוהר, קונה הוא מהר,
שק קמח לבן והבייתה חוזר.

הנה חנה זלדה, אשתי האהובה
הנה לך הקמח להכין לביבה
כי בחנוכה נפשי מה חשקה
לאכל לביבה חמה ומתוקה.

הוי רבי קלמן, אישי היקר
אצלי במטבח שמן לא נותר
בעלי היקר ואיך יתכן
לאכל לביבה אם שמן אין לי אין?

שוב משנס רבי קלמן מתניו
חובש בובעו ונועל מגפיו
השוקה דוהר, קונה הוא מהר,
בד שמן טהור והבייתה חוזר.

הנה חנה זלדה, אשתי האהובה,
הנה לך שמן להכין לביבה
כי בחנוכה נפשי מה חשקה
לאכל לביבה חמה ומתוקה.

הוי רבי קלמן אישי היקר
אצלי במטבח לא נשאר סכר
בעלי היקר, ואיך זה אפשר
להכין לביבה בלי טפת סכר?

עני רבי קלמן נפשו עצובה
נועל מגפיו וחושב על לביבה
לשוק הוא חוזר רעב עוד יותר
סכר הוא קונה והבייתה דוהר.

הנה חנה זלדה זוגתי האהובה
הנה הסכר הכיני לביבה
כי בחנוכה נפשי מה חשקה
לאכל לביבה חמה ומתוקה.

הוי רבי קלמן, אישי היקר
שמא נדחה הלביבות למחר
בעלי היקר, הן איך זה אפשר,
להכין לביבה בשהפח נגמר?

אז רבי קלמן חולץ מגפיו
לובש הוא סכר מפשיל שרווליו
ולש הבצק יוצק ויוצק
צוחק אחרון רק מי שצוחק.

הוי חנה זלדה בקר כפר בא
עינים פקחי הנה לביבה
כי בחנוכה נפשנו מה חשקה
לאכל לביבה חמה ומתוקה.

נרותי הזעירים

מילים: מוריס רוזנפלד

תרגום: ראובן גרוסמן

לחן: צבי הרמן ארליך

נוסח תרגום שני:
נְרוֹתֵי הַזְעִירִים,
מָה רַבּוֹ הַסְּפוּרִים,
לִי יִלְאֵט הָאוֹר;
עַל דָּמִים וְכִשְׁלוֹנוֹת,
עַל תְּרוּעוֹת שֶׁל נִצְחוֹנוֹת,
עַל קִרְבוֹת שֶׁל דְּרוֹר.

עַתָּה אֶרְאֶה אוֹרְכֶם הַקָּטָן
יַעֲטֹנִי צֶלֶל בִּלְאֵט,
קוֹל אֵלַי יִקְרָא:
יִשְׂרָאֵל, שִׁבְעָתָה קִרְבִּי,
אָפֶס גַּם יִדְעָתָה רַבִּי,
עַד וְתַפְאָרָה.

וּגְדֹלָה הִיִּתָּה לָךְ,
וְתַכּוֹן הַמַּמְלָכָה,
וְתִשָּׂא הָרֹאשׁ.
קוּם, בֵּיתְךָ שְׁנֵית קוֹמָם
וְחִדָּשׁ מִבְּצָר שׁוֹמָם!
קוּם, עֲלֵה וּכְבֹּשׁ!

נְרוֹתֵי הַזְעִירִים
בֵּן סְפָרוֹ לִי סְפוּרִים
עַל עֶבֶר שֶׁל עַם.
וְאֶשְׁמַע כָּל גֵּר וְגֵר
לִי קוֹרָא: קוּם, הִתְעוֹרֵר,
עַם תְּחִיהָ וְקוּם!

נרותי הזעירים,
מה רבו הסיפורים
לי ילאט האור;
על גבורות לי יספרו,
על דמים שנשפכו,
על מלחמת דרוֹר.

עת אראה אורם הקטן
יעטני צל בלאט
קול קורא יעיר:
לפנים במלחמה
גם ידעתי נחמה,
נצחון ושיר!

וּתִכּוֹן הַמַּמְלָכָה
וּגְדוּלָה הִיִּתָּה לָךְ,
עַם הִיִּתָּה עַד!
אֶרֶץ, זֶה מִבְּצָרְךָ,
שֶׁמֶשׁ בֵּה לָךְ זִרְחָה
(כַּחלוֹם שֶׁגַד)

נרותי הזעירים
כך סיפרו לי סיפורים
על עבר של עם.
עד שמעתי נר ונר
לי קורא: קום, התעורר!
עם לתחיה קום!

חידה תשפ"ה

"בַּעֲתָהּ הָפֵר נָח מִשְׁדֵּה הַנְּרָדִים הַנִּיחַ הַמַּחֲטָה, אֲרָם הָלַךְ וְדָהָה לְעֵינָיו בְּכַמְיָהּ לַעֲבָרָם.
וְהַצְבִּי שְׁלֹא רָאָם, נִשָּׂא זִמְרָם בְּעוֹלָם. אֵף שְׁמֵלוֹת הַחֲכָם בְּעוֹלָם עִם סֶכֶר הָלְמוֹ נֶאֱבָם,
מֵלוֹת הָאִישׁ הַגָּדוֹל הַפָּחַז כְּמִים, הִחְיֹה בְּצִיּוֹן תִּקְוָתָם.
וַיִּחְזֹר רוּאָה וַיִּלְחֹשׁ מִחִיר הַפֶּסֶד אוֹ יִקְרָא יוֹבֵל."

נרותיי הזעירים

השיר נרותיי הזעירים פורסם בשנת 1897 בספרו של המשורר היידי מוריס רוזנפלד. רוזנפלד היה יליד תחום המושב שהיגר לארה"ב, שם חי בשכונות המהגרים העניות ועבד ב"סדנאות היזע" הידועות לשמצה. שם עבד בתת תנאים ובעקבות כך רבים משיריו עסקו בקשיי הפועלים והחיים הלחוצים שלהם. בשנים אלו פרסם את השיר "די חנוכה ליכט" אשר זכה לפרסום רב ותורגם למספר שפות וביניהם שישה תרגומים לעברית.

שני התרגומים המופיעים בדפים הקודמים מסיימים את השיר בנימה אופטימית. אולם מוריס רוזנפלד, אשר חי בעוני ובתקופה קשה לעם ישראל ובמיוחד לפועלים קשיי יום, סיים את שירו דווקא באווירה ספקנית ומיואשת. להלן הבית האחרון בנוסחו ובשפתו המקוריים:

אַ אִיהַר קלִינֶנע ליכטעלעך,
אָיַערע געשײַבטעלעך
וועקען אויף מײַן פֿיין;
טײַעף אײַן האַרץ בעוועגט עס זײַך
און מײַט טרעהרען פרעגט עס זײַך:
וואָס וועט אײַצטער זײַן?...

התרגומים שהבאנו המוכרים ביותר אותם אנו רגילים לשיר, תרגומיו של ראובן גרוסמן, חוטאים למקור. לא רק גרוסמן שינה את סיום השיר אלא כמעט כל מתרגמי השיר לאנגלית ועברית שינו את הבית האחרון כך שישדר רוח גדולה ואופטימיות ("עם לתחייה קם" או "שב וקם החלום"). רק תרגומו של שלמה צוקר אשר פורסם בארץ בשנות ה־50 נשאר נאמן למקור. להלן תרגום הבית האחרון:

הוי, אַתֶּם נְרוֹת זְעִירִים!
מְכַל אוֹתֶם הַסְּפוּרִים
ייסורי קָמִים;
בְּעֵמֶק לֵב יִהְיֶיךָ בִּי
וּבְדַמְעָה יִבְעֶיךָ בִּי:
מֶה יִלְדוּ יָמִים?...

כלומר שירו המקורי של מוריס מסתיים בקושי ובשאלה גדולה לעתיד. ולא בתקווה הגדולה שאנו מסיימים בה.

הסבר יפה לשינוי משמעותי זה מעלה חוקר הזמר העברי אליהו הכהן אשר תולה השינוי בתקופה. בעוד השיר נכתב בתקופת שפל למשורר ולעם היהודי רוב התרגומים נכתבו בתקופה של תקוות חדשות – הצהרת בלפור, התחזקות היישוב היהודי בארץ ישראל, פתיחת שערי ההגירה מחדש בארה"ב ובבריטניה ועוד. לכן ניסו לחבר השיר לרוח התקופה והחג ולסיים באופטימיות ובהתרוממות רוח. נקודה מעניינת נוספת היא החיבור המעניין בין המשורר מוריס רוזנפלד למלחין. אמנם במקומות רבים מופיע הלחן כ"עממי" אך למעשה השיר הולחן על ידי פרופ' צבי הרמן ארליך. ארליך מוסיקולוג יהודי ילדי לבוב אשר אמנם מעט נשכח אך כולם מכירים גם את לחנו המפורסם לשיר "פה בארץ חמדת אבות". ארליך היה עיוור עוד מגיל צעיר (9) ואילו רוזנפלד אשר חי חיים קשים (חי דלות ועבודה קשה בחדרים אפלים, כמו כן איבד את ילדיו) חיים אשר גרמו לירידה קשה ועקבית במאור עיניו. מוריס אשר ידע שכל יום שעובר ראיתו קשה עליו וגופו בוגד בו (לקה בשיתוק חלקי כתוצאה מהעבודה בסדנאות היזע) כתב שיר בכמיהה אל האור ואל הסיפור שהוא מספר, וארליך אשר מזה שנים לא זכה לראות אור ובוודאי לא שלהבת נר מרצדת מלחין מנגינה נוגה, מיוחדת ומרגשת כגעגוע לאור הזכור לו מילדותו. שילוב מיוחד זה, הוליד שיר נפלא שהתפשט ברחבי העולם וזכה לעיבודים רבים[1].

אוסף הערה אישית קטנה:

גם אם ההבדל בין תרגומיו של גרוסמן ניכרים לעין וניתן לנחש מדוע דווקא התרגום הראשון התפרסם ולא התרגום השני שדווקא אותו גרוסמן אהב יותר. יתכן ויש לכך קשר לקריאה לבניין הבית ולכך שהתרגום מכוון לכך שקרבות ישראל לא תמו.

בניגוד למוריס רוזנפלד וארליך, זכינו אנו לחיות בתקופה של תקומת עם ישראל ובתקופה בה אין ילדנו נאלצים לשבור גופם ורוחם בעמל היום, ואנו יכולים לשיר את השיר בשמחה גדולה ולסיימו ב"עם לתחייה קם!".

אז בברכת בניין עדי עד ומזל טוב לאביטל ולאורי ולכל המשפחות.
"נחמה, ציון ושיר".

אלחנן חיבר מאמר זה לכבוד חתונת אחיו אורי,

אורי ואביטל התחתנו בנר ראשון של חנוכה תשע"ח.

הסיומת האישית של אלחנן, מקבלת בימים אלו משמעות יתרה.

[1] ע"פ מאמר ותוכנית רדיו (1987) של חתן פרס ישראל אליהו הכהן, מרצה וחוקר זמר עברי.

באחד ממכתביו לאשתו, שלומית, כתב אלחנן:
"אם אמות כחלל במלחמה על הארץ - שיזכרו ויזכירו -
מדובר באותה מלחמה ארוכה על ארצנו ועל זהות עמנו".
אכן, אלחנן מסר נפשו למען עמו וארצו באותה מלחמה ארוכה
הנמשכת מאז תקופת המכבים.

